

- **Prof. Dr. Sabri Erturhan,** *İslâm Ceza Hukuku Etrafındaki Tartışmalar*, Rağbet Yayıncılık, İstanbul 2008, 400 s.

Değerlendiren: Ahmet AKTAŞ*

Haksızlığın olduğu yerde hukuk tecelli eder. İslâm hukuku ise kendi bünyesinde bu haksızlıklara karşı caydırıcı bir tepki geliştirmiştir. Bu tepki zamanla eleştiri konusu olmuş, İslâm ceza hukuku oldukça katı cezalar öngören bir sistem olarak yansıtılmıştır. *‘İslâm Ceza Hukuku Etrafındaki Tartışmalar’* adlı eserinin önsözünde yazarın belirttiği üzere 11 Eylül 2001 olaylarının akabinde bu anlayış Batı dünyasında en üst düzeye çıkmış, İslâm’ın adeta terörün ve her türlü zalimane muamelelerin kaynağı olduğu görüşü bireysel olmaktan çıkarak kitlesel bir kanaate dönüşme eğilimi göstermiştir. (Önsöz, 13) Bu noktada yazar, tarihselci konuları ele alan eserlerde saklı kalan tartışmaları toplayarak sistemli bir şekilde biz araştırmacıların hizmetine sunmuştur. Tanıtım kısmına geçmeden önce kitap hakkında bir kaç hususu belirtmek istiyorum. Kitap sadece akademik câmia için değil, konunun önemi açısından toplumun geneline hitap eden bir üslupla kaleme alınmıştır. Yani kullanılan ifadeler her düzeyde insanların anlayabileceği şekilde kurulmaya çalışılmış, gerektiğinde de izahlar yapılmıştır. Çünkü konu İslâm hukukunun itibarı açısından bir öneme sahiptir. Bu da esere değer kazandırmıştır. Müellifin eseri kaleme alırken çok fazla kaynağa başvurması, konuyu daha geniş çerçevede ele almasını sağlamıştır. Ancak müellifin hükümlerin tarihselliğini ele alması eseri özgün olmaktan çıkarmıştır. Çünkü hükümlerin tarihsel olup olmadığı sorununu tartışarak müellif bir tespit ortaya koymayıp, var olanı sistematik bir şekilde sunmuştur.

Kitap, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır.

Yazar, giriş kısmında suçun unsurlarından, İslâm hukukunun temel özelliklerinden ve kısa da olsa tarihsel yaklaşımdan bahsetmiştir.

Birinci bölüm *‘Tarihselcilik Açısından Hadd ve Kisas Cezaları’* (sf.25-153) başlığını taşımaktadır. Yazar burada tarihsellik hakkında verdiği geniş bilgiden sonra bu görüşü savunan tarihselci Müslümanların dayanaklarını ve temel görüşlerini, ardından da bunlara yöneltile eleştirileri sunmuştur. Daha sonra İslâmî cezaların tarihselliği üzerinde durulmuştur. Yazar tarihselciliği “olayları ve nesneleri belirli tarihsel gelişimlerin ürünü olarak gören, bunların nasıl ortaya çıkıp, nasıl geliştiğini, bugünkü durumlara nasıl geldiğini araştıran ve bu günü geçmişe bağlayarak açıklayan yaklaşımlara verilen ortak addır” şeklinde tanımlamıştır.(sf.25)

* Süleyman Demirel Üniversitesi İslam Hukuku Yüksek Lisans Öğrencisi, ahmet03kts@hotmail.com

İslâm dünyasında bu konunun başını Fazlurrahman çekmektedir. “Fazlurrahman’a göre Kur’ân’ın gayeleri, indiği sosyolojik çevre yani Hz. Peygamber’in fiilen yaşadığı (hareket ettiği ve görev yaptığı) çevre bütünüyle dikkate alınarak anlaşılmalı ve tespit edilmelidir. Bu yaklaşım Kur’ân’ın bütün sübjektif tefsirlerine son vermektedir... Şüphesiz ki bu sosyolojik yaklaşım konusunda da yorum farklılıkları ve zorluklar olacaktır. Fakat bu metot, tatminkâr çözümlere ulaştıracak yegâne yaklaşımdır.”(sf.48). Burada Fazlurrahman çok önemli bir noktaya dikkat çektiğini belirtmek isteriz. Zira Hz. Peygamber’in hayatı konusunda tam bir ittifak olmayışı sübjektif tefsirleri meydana getirmiştir. Oysa Fazlurrahman, Hz. Peygamberin hayatının objektif bir şekilde ele alınması gerektiğini ve bunun zor olduğunu belirtir. Tarihselci yaklaşımı benimseyen Müslümanlar İslâm ceza hukukunun genel prensipleri dışında zina ve hırsızlık gibi cezaların dönemsel olduğunu kabul etmektedir. Buna karşılık eserde bu cezalara yöneltilen eleştirilere cevap niteliğinde bir kısım yer almaktadır. Tarihselci Müslümanlara göre öngörülen yegâne ceza hapis cezasıdır. Bu son kısımda yazar “Cahiliye Arap toplumunda hapis cezası da mevcuttu. Mekke’de Dâru’n-Nedve isimli şehir parlamentosu, belli suçlar karşılığında, sınırlı hapis cezaları uygulamaktaydı. Yine Hîre Krallığı’nın(634) suçlular için inşa ettikleri haphishaneler mevcuttu.” (sf. 152) diyerek o dönemde de hapis cezasının var olduğunu eserinde belirtir.

İkinci bölüm ‘*Çağdaş İnsani Değerler ve İslâmi Cezalar*’ (sf.159-254) başlığını taşımaktadır. Bu bölümde İslâmî cezalar dört alt başlık altında eleştirilmiş ve aynı sayıda da bu eleştirilere cevap verilmiştir. Aynı zamanda İslâmî cezalara çağ dışı olduğu ve insan onur ve haysiyetiyle bağdaşmadığı gerekçesiyle yöneltilen eleştirilere cevaplar verilmektedir. Böyle bir iddianın savunulması çelişkileri doğurmaktadır. Zira bugün gelişmiş ve çağdaş olarak değerlendiren ülkelerde dahi insan onur ve haysiyetiyle uyuşmayan sistematik cezalar uygulandığı bilinmektedir. “Tarihselci yaklaşım, tarafımızdan tasvip edilmemekle birlikte bir yorum metodudur. Burada inceleme konusu yapacağımız görüşlerin temel felsefesi ise inkârdır. Şöyle ki; bu görüş sahipleri bizzat Şari’ tarafından belirlenen cezaların zalimane, insanlık dışı, insan onuruna aykırı ve çağ dışı cezalar olduğu argümanlarından hareket etmektedir. Bu açıkça Allah’a ve Hz. Peygamber’e zulüm isnat etmektedir.”(sf. 159). Bu önemli bir tespittir ve yazar, konunun elzemliğine eserinde dikkat çekmektedir. Nitekim İslâmî cezaların belirli kurallar çerçevesinde uygulanacağı, ceza hukuku konularını ele alan kitaplarda belirtilmiştir.

Üçüncü bölüm ‘*Tartışmalı İslâmî Cezalar*’ (sf. 263-357) başlığını taşımaktadır. Müellif, bu konunun tartışmalı olduğunu şu ifadelerle anlatıyor: “Bazı idam cezalarının varlığı veya sabit ceza olup olmadıkları İslâm hukukçuları arasında da tartışmalıdır. Recm ve irtidat tartışılan bu cezaların ön sırasında yer almaktadır. İşte bu bölümde adı geçen bu cezalar etrafında klasik ve çağdaş İslâm hukukçuları arasında oluşan ihtilaflar detaylı olarak ele alınmaya çalışılacaktır. Yine özellikle son dönemlerde bazı İslâm bilginleri tarafından ilk defa suç işleyen faillere hadd cezası uygulanamayacağı yönünde iddiaları dile getirilmiştir.”(sf. 263). Bu cezalar-

dan recm cezasının varlığı tartışmalıdır. Kabul etmeyenler İslâm âlimleri arasında Muhammed Ebû Zehra, Abdülvehhâb Hallâf ve Hüseyin Hatemi gibi kişilerin olması dikkat çekmektedir. Yine irtidad cezasının varlığı ihtilaflı olmakla birlikte genelde bu cezaya karşı çıkmıldığı ve bu cezanın casusluk, vatana ihanet gibi suçlar arasında değerlendirilerek cevaz verildiği eserde zikredilir. Bununla birlikte eserde, ağır cezalar olması hasebiyle Hz. Peygamber ve ashabının hadd cezalarını uygulamada istekli olmadıkları da belirtilir.

Tarihselci Müslümanlar Kur'an'ın hükümlerinin tarihsel olduğunu, Kur'an'ın Arapça oluşu, ayetlerin nüzul sebepleri, hüküm vâ'az edilirken Arabistan coğrafyasının referans alınması gibi bazı tezlerle mesnetlendirmeye çalışmaktadırlar. Tarihselci Müslümanlar bunları söylerken bu hükümlerin nihai olmadığı, bir meselede hükümler verilirken ne gibi ilke veya değerlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini de söylerler. Belirttiğimiz bu ifadeler Allah'ın kelimetullah, hudûdullah, sünnetullah gibi kavramların muhtevaları bakımından pek de isabetli değildir. Ayrıca önceki semavi dinlerde özellikle de Yahudilikte vâ'az edilen önemli miktardaki pek çok hüküm aynı şekilde İslâm'da da vâ'az edilmiştir. Aynı şekilde hükümlerin Osmanlı egemenliği boyunca korunmaya çalışıldığı bilindik bir gerçektir. Dolayısıyla naslarla belirtilen hükümlerin tarihselcilikle bir ilişkisinin olmadığını çıkarmamız gerekir. Aslında bu tarihselci iddialar İslâm'ın kendi özünden koparıp Batı kültürüne uyarlama gayretinin bir tezahürüdür. İslâm'ı kendine özgü bir ceza sistemi ve tatbikinin olduğu unutulmamalıdır. Hükümlerinin ertelenmesi ya da değiştirilmesi konusunda Kur'an ağır ifadeler kullanmaktadır. Bir kimse ya İslâm'ı olduğu gibi kabul eder ya da reddeder. Bunun üçüncü bir halinin olmadığı bilinmelidir. Bundan dolayı İslâm düşünce tarihinde bu tarihselci yaklaşım kabul görmemiş, bu cezalar İslâm toplumu tarafından soyutlanmamıştır. Ayrıca Müslüman olmayan kişilerin de İslâm'ın ön gördüğü cezaları takdire şâyân olarak değerlendirdiklerini belirtmemiz gerekir. Bu şekilde değerlendirmede bulunulması naslarla belirlenmiş cezaların tarihsel olmadığını, yani zamanımız için de geçerli olduğunu gösteren bir diğer husustur. Bu doğrultuda kısas cezalarına benzer cezaların günümüzde uygulandığı bir gerçektir. Şu konunun da gözden kaçmaması gerekir: Bugün tarihselciler tarafından zikredilen alternatif cezalar ilahî irade tarafından vâ'az edilen cezalar yerini tutacak mı? Mesela hadd cezası yerine öngörülen para cezası veya hapis cezası Allah katında hadd cezasına denk olabilecek mi? İşte bu ve buna benzer değerlendirmeler yazar tarafından eserde belirtilmektedir. Son olarak İslâm ceza hukukunun sert ve bedeni cezalar öngörmesi onun, diğer ceza hukuklarından ayrılan temel özelliği olduğu kabul edilmektedir. Yaptırımların sertliğinin artmasıyla orantılı olarak suç oranlarının azaldığı bir gerçektir. Bu sebeple İslâmî cezalar İslâm tarihinde pek de uygulama alanı bulamamıştır. Ayrıca İslâm ceza hukukunda sert yaptırımlar her suç için geçerli olmayıp belli konularla sınırlıdır. Oysa onlarca suç çeşidi vardır. Dolayısıyla bu hukuku vahşice göstermek mesnetsiz olacaktır. Bundan sonraki değerlendirmeleri de bu konuda çalışma yapan araştırmacılara bırakmanın evlâ olacağı kanaatindeyim.